

DI SAIT VO LUSÉRN appuntamento della minoranza cimbra di Luserna

A cura dell'ufficio pubblicità
del quotidiano Trentino

A nacht azpe Tex Willer

I schauge auz pa vester un sige, nidar in spilpark, di khindar boda spiln pittar bala un di grôazarn anvétze boda soin nidargesotzt atz penkhle zo reda un zo lacha. 'Z izta verte di schual, da mangse auzrastn un gödarnen dise barme tang, da aftn pèrge.

In khindar kontären hërta ke biar, dise djar, soin lai gânt squase liar ka schual, ombrómm, in sunjo, no vor se hatt gemacht verte, habar gemucht gian vür pittn khüa, au afte etzan ober 'z lant. Biar hãm gehatt a hütt au aftn Sbânt un di khüa habarse gehalten sèmm in gântz summar. Daz mòrgas saibar augânt zo molàrase auz von stall un dena saibar sèmm gestânt in gântz tage. Bar soinda lai gest biar alümma, i halt ke bar soin lai gest di lestrn khüdjaria, ma etlane tschellela soinaz khent zo venna un z'spila pitt üs.

Daz meararste però hattaz gemacht kompanja ünsar hunt, un baldar iz gest au er o, saibaraz gehört sichar. Alóra von bolf habar gehört ren lai in di stördja von "Capucetto Rosso" ma bar soinaz gevörtet von fremmegen un von katzadör. Azzamar vorst ombrómm, boazez nétt, furse ombrómm ma vörtetze hërta vo daz sell boma nétt khennt, un biar fremmege habarar gesek bintsche un in haus niamat iz gânt a katza.

Afte etzan, antánto azpar hãm gehätet di khüa, habar vil gelest, in Tex Willer, in Zagor un ploaz libadar vo stördje. Pròpio zoa zo maga lem dalbàng biar o daz sell bobar hãm gelest, etlane vert saibaraz fermärt z'slava in di hütt: kesà bidaz berat zuarkhent dar per, odar a billez vich bodaz hettat geböllt vrèzzan. Biar berat gest boróatet zo mèkkanaz un zo machaz inkian, bar soinaz gehört azpe dar Tex.

In sell tage iz gest barm ma daz abas izesse geheft dar air, sovi biz berat khent zo umbittira. Èkko, benn berat gest pezzar baz pittn temporal, slavan in da alt hütt pittn reng boda mèkket atz plèch un pinn bint boda fuket in pa klüft von maurm pitt khnott? Fatto sta ke bar hãm persuàdant moi màmma zo

lazzanaz sèmm. Si, mòrgas, berat augerift palle zo mèlcha di khüa, no vor in takh.

Da sell nacht izta abekhent di bèlt, schaur un bazzar, plitzegar un tondrar, disa boll iz gest an aventura.

Allz in an stroach habar gehört krabln untar in groaz tor vodar tetsch. Sichar a vich, dar per? Dar basilisko, hatta gehetzeget moi pruadar bodase iz lai hërta gesek vorlört vor allz. Di indjelsi, hãne khött i bode hãn vorstânt sa allz, ke in djornelele izta gest geschribet INGLESII!! Ma i pimme gehört Tex Willer, niamat berat innkhent in da alt tetsch vodar hütt!

Sichar, pezzar iz gest nétt machanse hòarn un lugàrme, un asó saibaraz gezoget nidar nãmp, aftn padjü pitt stroa, un soinaz untargedekht sin in khopf. Auzzalt iz gest allz a gekràbla un a gehétzega, biar, innzalt, vest un stille, ena zo spèrra oage da gântz nacht. Balz hatt ágeheft zo khemma takh, habar gehört moi muatar, boda no vo baitom, hattaz gerüaft. Biar soin lai auzgesprunk von dekhan ma in korádjo zo tüana offe 'z tor, habaren gevuntet lai balse iz gest sèmm vorá si. Un alóra habaren gesek, in arm hunt, bobáglit un gevortt azpe a tschörk, au ná dar maur vodart hütt. Daz arm vich hattaz gebizt alümma auz untar in sell bèttar, un hattaz geböllt helvan.

Dar hunt hatt gehatt geprocht di khnettnen un iz gest inkánt vo huam zo khemma ka üs.

Alle di kókkole vodar màmma, in sell tage, soin gest vor imen, ma bia hettatpar gemak soin djelósat dõpo daz sell bodar hatt gehatt getánt. (n.g.)

Dar Elvio Fachinelli

Vor a par tang moi nono hatmar gezoaget an schümman altn artikl von djornál 'La Repubblica' djar 1992, boda redet von Elvio Fachinelli.

Dar hatten gehatt vortgelekk in an kaseti un gehalten gerècht etlane djar un asó hãne detzldart zo schraiba eppaz vo disan bichtegar mánn, boda sichar nétt alle khennen.

Dar Elvio Fachinelli iz gebortet da atz Lusérn atz 29 detzèmbre 1928 un iz gestorbet atz 21 detzèmbre 1989 a Milán, 'z iz gest a gekhennatar psicoanalista un psichiatra boda hatt studjart doktor a Pavia. 'Z djar 1952 hattar gevãnk di laurea un dõpo izzar gânt vürssen pitt neuropsichiatria a Milán.

Dena izzar inngânt in di 'Società psicoanalitica italiana' un hatt geschribet vor bichtege djornél azpe "Il Corpo", "Quaderni Piacentini" un "Quindici".

Ma furse, daz peste bodar hatt gemak tüan, iz gest zo macha khennen di pedagogia non autoritaria, machante sachandar prátiche o, azpe tüanante offe an asilo sèlbar nãmp Milán, in di zona vo Porta Ticinese.

In soi lem hattar geschribet vil libarndar un hattar tradürt vil àndre, daz meararste von Sigmund Freud.

Lusérn, soi lant, hatt gètt soi nám dar bibliotèk, umbrómm dar hatt geschenkt 500 libarndar geschribet vo imen un vo àndre o.

Ummadar von pestn libarndar dar soinen, boda no hatt khint daz meararste studjart, iz "La Freccia Ferma".

In disan artikl dar autór khütt ke drai djar pellar hattar gehatt geschribet vo zboa libarndarn von Fachinelli gehozt "La mente estatica" un "Claustrofilia", vorgèzzantese però vo disan schümman libar boda iz khent geschribet pellar un boda iz gest asó schittar boma hatt persin gemacht fadige zo venna.

Lesanten in compagnia pinn àndar zboa libarndar makma vorstlan vil sachandar atz mensh un atz bia 'z pensàrt.

Dar redet vo bia di laüt nützante 'z hirn un allz daz sell boz mak tüan, pensàrme au alle zo "inkiana" dar zait.

Alle di sachandar boda dar mánn pensàrt zo traga bidrúmm di zait, zo fermàrase un zo tüana azpe si berata nétt.

Ditza khint kontàrt von Fachinelli nützante a stördja von an mánn, a mánn bodase vörtet vodart zait, bodasan nétt bill bizzan zo stërba odar zo khemma alt. Dõpo vil zait dar mánn vint an mètodo zo regolàra soi zait. Vo dise vür pensàrtar

Elvio Fachinelli e i trucchi della mente

solo at est, atz bazta sutzédarta est un nétt mòrg odar gestarn, toallante di zait in khlummane segmenti.

Asó dar mánn mak lem 'z lem zait vor zait, khearante bidrúmm baldar velt odar bill bidar machan eppaz.

Ma vorstéat pitt disan libar, bia dar Fachinelli iz gest bravat zo interpretàra di penslarn von an mensh un zo adattàrase pitt daz selln bobar alle hãm in ünsar hirn.

Anna N. N.

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.istitutocimbro.it

ZIMBAR KOLÒNIA 2019

'Z iz zait innzoschraiba di khindar; di kartn auzzovùlla mang khemmen gevorst in Kulturinstitut odar khemmen abegevazt vo soin sito web (www.kulturinstitut.it).

Zo tüanaz izta zait finn an erta 23 von hòbiat. Azpe alle djar mochtma zaln 30 € innzoschraibase un, an lestrn, 5 € atn tage vor daz earst khinn un 4 € vor anlaglaz àndar.

ZIMBAR KÜRS

Berdase bill innschraim in di zimbar kürs makz tüan, tüat àrùavan odar schraim (info@kil.lusern.it) in Kulturinstitut. Di kürs bartn khemmen gemacht in mánat von hòbiat un snit un di tang un di urn bartn khemmen zornirt pinn laüt bodase innschraim. Zo bizzasan mearar tüat àrtavan in Kulturinstitut (0464 789645).

Dar akhar vor di Lusérnar

Azpe alle djar atz Lusérn dar summar iz da peste stadjóng vor di laüt boda bölln hãm an akhar, umbrómm 'z izta khummandar snea un auzzalt iz nèt khalt.

In di èkhar di laüt vo Lusérn hãm ágiheft zo setza verdure vor necessità, umbrómm durànte in kriage (vorànahi un dõpo o) di sòlde zo khoava z'èzza soin gest odar bintsche odar sa soinda njánka gest.

Asó di laüt hãm gemocht tüan pitt daz sell bo sa hãm gihatt. Di patàtn atz Lusérn soin nia gest an problèma, umbrómm amenoké azta a djar nèt gea letz dar raccolto, dar sám iz hërta dar sell, di patàt. Pinn patàtn hattma gimak machan an hauf sachandarn. Daz sell boda subitò khint in sint iz di "patàtana pult", bobar sichar alle khennen. Ma lek zo stada di baizan patàtn, ma smòketze un lek drinn baizez mel. Ma mischt allz in khezze vo dar pult un mischt fin az khint hert. Ma makze èzzan pitt verdure un vlaisch odar gipratet pittar lugànega. Oltre dar patàtana pult di patàtn makmase rüastn, sian, ma mage machan purè un vil àndarst.

Àndre verdure boda soin khent un khemmen no hërta gisetzt atz Lusérn soinz: reblla, tschükklà, teng, piselli, salát, khabaz, karàtn un vil àndre.

Vil verdure khemmen ginützt zo macha suppn un o z'èzza azpe contorno, a specialità iz pult un teng. Pinn khabaz khinta gimacht 'z kraut, ma ka herbest un nèt pan summar. Di karàtn khemmen gisotet un gilekk vort in an bussolo drin pitt soin bazzar (asó stiansa guat mearar djar o).

Daz earst bo ma mocht schaug benn ma bill setzan eppaz in an gart iz dar terén. Bichte iz ke dar gart mocht soin in di sunn, senónda krescharta bintsche odar nicht. Da khón ke 'z berat pezzar hãm in gart espónart a sud, asó zo haba mearar sunn. Bichte izta o di earde von gart. 'Z mocht soin a guata earde, voll pitt sostántze nutritive, dise djar hattma ginützt in mist von stall, est nütztma àndarst. Di earde mocht o soin nèt kartza hert un voll pitt khnöttla, senónda izze diffitèle zo fluaga. Eppaz àndarst bo ma mage nèt vorgèzzan iz 'z bazzar. Ma mocht vennen 'z bazzar zo bèzza in gart, senónda krescharta nicht. Atz Lusérn di mearastn laüt vängen 'z bazzar von reng, bo da khint abe von tach, ma az ma hatt an pozzetto untar earde iz no pezzar, asó ànka az nèt renk, 'z bazzar izta lestéso.

Vor di lusérnar in tage vo haüt dar akhar iz nemèar an arbat, ma a passióng zo pasàra vort di zait un zo maga èzzan guate sachandarn. 'Z iz a groaza sodisfazióng mang èzzan di patàtn odar 'z kraut, gisetzt durànte in summar, pan bintar.

An gruz,
Samuel Pedrazza

Rina Nicolussi Moretto (96 anni)

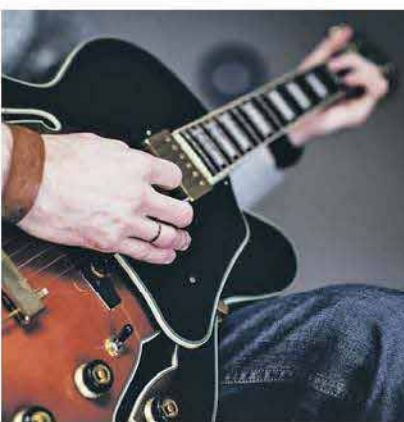
Parte proprio oggi, e durerà fino a domenica, la terza edizione del *Guitar Campus*, tre giorni sui prati di Luserna per imparare a suonare la chitarra o perfezionarne la tecnica. La novità del 2019 è la sede: la scuola UpDoo! di Rovereto ha vinto il bando per la gestione del nuovo centro culturale Ponte Radio ai Baiti che diventerà un vero e proprio officio delle idee per gli anni a venire tra corsi, eventi formativi e campi scuola. Dopo le edizioni del 2017 e del 2018 che hanno visto partecipare giovani provenienti da tutta Italia, anche quest'anno la settimana formativa - che comprende anche un corso di liuteria con gli artigiani della musica - conta ben ottanta iscritti.

Vor da dritte bòtta Lusérn iz khent zornirt azpe setz von bichtege trèff gehozt Guitar Campus, vor alle di djungen von Beleschlant boda bölln lirn faivan eppaz. Daz naüge iz ke vo haüt vort di schual vo Musik UpDoo!

An summar voll musik atz Lusérn

Di schual vo Musik UpDoo! vo Rovràit hatt genump zo zis in Ponte Radio

vo Rovràit hatt genump zo zis in Ponte Radio vor di djar boda bartn khemmen. 'Z haus bart khemmen z'soina dar setz vor vil àndre kurse, campus, un laboratòrdje boda alle bartn hãm zo tüana pittar kunst un pittar musik. 'Z iz nétt da earst bòtta boda ünsar lant hatt zo tüana pitt asó eppaz: dar bartet sichar gidenkhan ke vor viar djar ná un ná di toské vodart verdin Liberenote hãm hergerichtet in stage Recitarcantando. Vor zboa bochan mearar baz sèchtzekh laüt tra khindar un maistre hãm gelekk panàndar a gântza òpera vo teatro: vo dar stördja un vo dar musik fin afti

kantzú un di diàloge, allz naüge un nia gisek odar gihört vornah, zo kontàra eppaz von lant un vo soine laüt. Njánka khönz, allz iz gest geredet un gesunk azpe biar. A djar spetar di verdin Eraquariodanza vo Parma - bodada arbatet a lusèrnaren, di Lucia Nicolussi - hatt hergerichtet ploaz khlummane spetàkole in balt, ná in staigele von Tritt von Sambinèlo. Di boch vor in spetàkolo alle di atör hãm gemacht di pròve atz Lusérn, lirnante o eppaz alln in khindar boden soin gânt ná. Haür anvétze atz Lusérn soinda zuargerift schiar sintzekh puam, nétt lai trianar ma vo auz o, boda

vor viar tang - vo gestarn finn an sunta 7 - bartn lirnno zo faiva pittar kitarr odar pezzarn baz sa soin sa gest guat zo tüana. Dar kurs iz khent hergerichtet vodart trianare schual vo musik UpDoo! un durchgeviart von gekhennate maistro Lorenzo Frizzera. Di puam bartn nützan pròpio di lokél von Ponte Radio azpe schual un bartn machan a par spetàkolo ummar pa lant. Nãmp allz ditza, azpe 'z iz aromài tradizióng, bartze haltn da Zimbar Kolònia von Kulturinstitut Lusérn o. Vo mearar baz zbuantzekh djar di djungen zimbarla mang lirnno zo reda azpe biar un zo nütza pezzar ünsarna zung spilante un stianate pitnàndar. 'Z iz hërta asó schümma seng ke, alméno pan summar, Lusérn vülltze au pitt khindar un djunge puam boda rivan in lant zo lirna boll eppaz natège, ma zo khenna ünsarna zung un kultur o. Vil izta in mòto vor in herbest o, pitt drai djunge diarnen vo Lusérn boda panàndar hãm augelekk an schümman prodjekt, ma vo ditza barte ren an àndra bòtta!

AVT